איראן לקראת חידוש המלחמה: מהרתעה אזורית לשאיפה לפתח טילים בין-יבשתיים

written by ד"ר יוסי מנשרוף | 16.11.2026

עיקרי הדברים

- איראן מרחיבה את תפיסת ההרתעה שלה: מהתמקדות בזירה האזורית לאיום על בסיסים אמריקאיים באירופה, ובהמשך גם על יעדים רחוקים יותר.
- הנהגת איראן מאותתת כי במקרה של חידוש המלחמה, תגובתה לא תהיה מוגבלת גיאוגרפית. לצד איומים בטילים, בכירים איראנים מאיימים לפגוע גם בתשתיות אסטרטגיות, ובהן כבלי תקשורת, מרכזי נתונים ומתקני בינה מלאכותית.
- האיום על אירופה עשוי להתממש גם באמצעות כטב"מים. דיווחים על התרעות והעלאת כוננות בבסיסים בריטיים ממחישים שהחשש אינו נוגע רק לטילים ארוכי טווח.
- בכירים באיראן מציגים שאיפה לפתח טילים בליסטיים בין-יבשתיים, עם טווחים שעשויים להגיע בעתיד לאירופה ולארצות הברית. אולם נכון לעכשיו, אין ראיה פומבית מהימנה שלאיראן יש טיל המסוגל לפגוע בשטח ארה"ב.
- טילים ארוכי טווח עשויים לקבל משמעות נוספת אם איראן תפתח בעתיד נשק גרעיני: הם יוכלו לשמש אמצעי שיגור ולהפוך את האיום הגרעיני, אם יתממש, לבעל טווח גלובלי.
- מבחינת טהראן, תוכנית הטילים היא מרכיב מרכזי בביטחון הלאומי וביכולת להרתיע את ארה"ב וישראל. לכן הסיכוי שאיראן תסכים להגבלות משמעותיות על התוכנית במסגרת משא ומתן נראה נמוך.
- הסכם שיתמקד בתוכנית הגרעין ובחופש השיט במצר הורמוז, אך יותיר את תוכנית הטילים ואת מערך השלוחים מחוץ לדיון, עלול להשאיר בידי איראן את הכלים המרכזיים להרחבת האיום ולהעלאת מחירו של עימות עתידי.

מבוא

התפתחות הדוקטרינה הביטחונית של הרפובליקה האיסלאמית באיראן מסמנת הרחבה של תפיסת ההרתעה שלה, מהזירה האזורית לעבר יעדים מרוחקים יותר. ההתפתחות הזאת נובעת מהפקת לקחים שביצעה טהראן מהמלחמה, שבה בלטו יכולותיה הטיליות כמקור עוצמה מרכזי של המשטר. צמרת המשטר והפיקוד הצבאי בטהראן מאותתים על נכונות להרחיב את מעגל העימות במקרה של חידוש המלחמה, ובכלל זה לאיים על בסיסים אמריקאיים באירופה. במקביל, הצהרות של בכירים איראנים מלמדות על שאיפה לפתח טילים בליסטיים ארוכי טווח, עד כדי יכולת לפגוע בעתיד בשטח ארה"ב.

עם זאת, יש להבחין בין שאיפות הפיתוח והאיומים האיראניים לבין היכולות המבצעיות שהוכחו בפועל: נכון לעכשיו, אין ראיה פומבית מהימנה שלאיראן יש טיל המסוגל להגיע לארה"ב. התגברות האיום הטילי מצד טהראן מלמדת על מחיר הדחיינות האמריקאית, שבמסגרתה מתרכז ממשל טראמפ בפתיחת מיצר הורמוז ובתוכנית הגרעין האיראנית, ומשאיר את תוכנית הטילאות והתמיכה במערך השלוחים מחוץ לשולחן המו"מ.

דוקטרינת ההרתעה של מג'תבא ח'אמנהאי: תגובה ללא מגבלות גיאוגרפיות

במרכז ההיערכות האיראנית לחידוש עימות צבאי עומדות הנחיותיו של המנהיג מג'תבא ח'אמנהאי, המכהן גם כמפקד העליון של הכוחות המזוינים. בפגישתו עם צמרת הפיקוד הביטחוני בשלהי אוקטובר 2026, בהשתתפות ראש המטה הכללי של הכוחות המזוינים, עלי עבדאללהי, מפקד הצבא אמיר חאתמי ומפקד משמרות המהפכה, אחמד וחידי, הורה מג'תבא להיערך לתגובה מיידית, יעילה ו"ללא מגבלות גאוגרפיות" למול תרחיש של חידוש המלחמה. הוא הוסיף שאיראן היא שתקבע את מועד סיומה ואת התנאים לכך. כפי שהסבירה לשכת המנהיג, הצהרתו כיוונה לכך שאיראן תגדיל את טווח טיליה כך שתוכל לאיים גם על אירופה ואף מעבר לה.

ביטוי מעשי לתפיסת ההרתעה המורחבת שהמנהיג מג'תבא ביקש להנחיל ניתן ב-10 בנובמבר, כאשר רמטכ"ל הכוחות המזוינים עבדאללהי, ביקר בעיר טילים תת-קרקעית של משמרות המהפכה, שנחשפה באותו יום. בביקור הזהיר עבדאללהי שמתקפה נגד איראן תיענה בתגובה שתחרוג מגבולות האזור ושטהראן שידרגה את ראשי הקרב של טיליה כך שיהיו הרסניים יותר. הדברים מצביעים על מאמץ איראני לשדר לא רק נכונות להרחיב את זירת העימות, אלא גם שיפור של יכולות האש שבאמצעותן היא מבקשת לממש את האיום.

נראה שהצהרת מג'תבא על הרחבת מרחב ההרתעה נועדה להעניק ביטוי פומבי ללקח שאיראן הפיקה לאחר מבצע "עם כלביא". כבר באוקטובר 2025, ארבעה חודשים אחרי המבצע, חשף חבר ועדת חוץ וביטחון בפרלמנט האיראני, אחמד בח'שאיש ארדסתאני, בראיון לתקשורת האיראנית, שהמנהיג (דאז), עלי ח'אמנהאי, הסיר את המגבלה שקבע בעבר, שבמסגרתה לא יעלה טווח הטילים של איראן על 2,200 ק"מ, ושאיראן "מפתחת כעת את תוכניתה הטילית עד לאן שתרצה", מכיוון שעליה "לחזק את גורם העוצמה הצבאית החשוב ביותר שלה, קרי תוכנית הטילים".

בנוסף להוראתו להרחיב את האיום הטילי, מנהיג איראן מג'תבא גם הורה לראשי מערכת הביטחון להעלות את הכוננות בדרגים הביטחוניים, וקבע ש"מוכנות קרבית נבונה היא תנאי להשגת הרתעה מרבית". התעקשותו של מג'תבא לעמוד על שבעת תנאיה של איראן לחידוש המשא ומתן, שמשמעותם למעשה כניעה אמריקאית, השתקפה היטב במסרו האחרון מ-4 בנובמבר, לרגל יום השנה לכיבוש השגרירות האמריקאית בטהראן.

המסר כלל איום שאיראן תרחיב את המערכה ל"ממדים גדולים בהרבה" אם המלחמה תתחדש. בצל החשדנות וחוסר האמון העמוקים בין טהראן לוושינגטון, הביע מג'תבא במסר את התנגדותו

לוויתורים מינימליים במשא ומתן, בהסבירו שארה"ב שואפת להכניע את איראן, וויתור כזה רק יעודד אותה להציג דרישות נוספות. נראה שבמציאות זו מרחב ההסכמה בין איראן לארה"ב מצומצם, אך מנגד למול טראמפ שמסתמך על השפעת המצור הימי ומתלבט לגבי חידוש המלחמה, טהראן מתמקדת בשיפור כושר ההרתעה שלה.

הרחבת מעגל העימות: אירופה ותשתיות אסטרטגיות בבנק המטרות

שופרי המשטר הודיעו על כוונת איראן לפגוע בכבלי התקשורת התת-ימיים במפרץ הפרסי, במסגרת שאיפת איראן למקסם את הנזקים לצד שמנגד, אם תתחדש המלחמה. בהמשך לכך, איים מוחסן רצ'אא'י, מזכיר המועצה העליונה לביטחון לאומי של איראן, ב-11 באוקטובר שאם המלחמה תתחדש, איראן תשמיד כבלי תקשורת, מרכזי נתונים ומתקני בינה מלאכותית באזור, שלדבריו שוויים עולה על שני טריליון דולר. הוא ציין במיוחד נכסים אמריקאיים באיחוד האמירויות ובסביבת מיצר הורמוז, שלטענתו טרם נכללו ברשימת המטרות האיראנית.

מעבר לכך, מרכיב מרכזי באסטרטגיה האיראנית המעודכנת הוא הפעלת לחץ על ארה"ב באמצעות איום טילי על בעלות בריתה באירופה. היומון השמרני "המשהרי" הציג (3 בנובמבר) מפה מפורטת של מתקנים צבאיים של ארה"ב ונאט"ו ברחבי אירופה כיעדים אפשריים במקרה של חידוש המלחמה. הפרסום, שנעשה על רקע הנחייתו של מג'תבא ח'אמנהאי להגיב ללא מגבלות גאוגרפיות, ממחיש את הניסיון האיראני להרחיב את האיום גם לבסיסים ולתשתיות צבאיות מחוץ למזרח התיכון.

האיום האיראני על אירופה אינו מתמצה בטילים בליסטיים ארוכי טווח, אלא עלול להתבטא גם בשימוש בכטב"מים נגד בסיסים צבאיים המשמשים את ארה"ב ובעלות בריתה. בספטמבר 2026 התריעו גורמי מודיעין אמריקאיים ובריטיים מפני אפשרות של מתקפת כטב"מים נגד מפציצים אמריקאיים בבסיס חיל האוויר המלכותי פיירפורד. בנובמבר דווח על העלאת רמת הכוננות בבסיסים הבריטיים מילדהול ולייקנהית' בעקבות התרעה מודיעינית על אפשרות לתקיפת כטב"מים מתאבדים, וכן על העברת מטוסים אמריקאיים ממילדהול לבסיסים בגרמניה ובספרד. דיווחים אלו ממחישים שהחשש מפני האיום האיראני על אירופה אינו נוגע רק להרחבת טווח הטילים, אלא גם לאפשרות של שימוש בכטב"מים נגד נכסים צבאיים מערביים.

לצד הרחבת מעגל האיומים, איראן מחזיקה עדיין בארסנל טילי משמעותי, חרף הפגיעה שספג במלחמה. לפי הערכת הקהילה המודיעינית האמריקאית, ברשות טהראן נותרו בין 1,500 ל-2,500 טילים. גורמים צבאיים בישראל מעריכים אף הם שברשות איראן יותר מ-1,500 טילים בליסטיים, אם כי ההערכות באזור באשר להיקף המלאי האיראני עדיין משתנות. סימון לדין, שכיהנה כסגנית עוזר שר ההגנה האמריקאי לענייני המזרח התיכון בממשל טראמפ הראשון, ציינה שגם ההערכה הנמוכה ביותר, של 1,500 טילים, מלמדת שאיראן הצליחה לשקם יותר ממחצית מהמלאי שהוערך כי היה ברשותה לפני המלחמה. ניתן להעריך שרק חלק קטן מהארסנל האיראני כולל טילים בעלי טווח המספיק לפגיעה ביעדים באירופה, אולם גם יכולת מוגבלת זו

מרחיבה את מרחב ההרתעה של טהראן מעבר למזרח התיכון.

כוונתה של איראן לתקוף את אוקראינה באמצעות טילים בקיץ האחרון המחישו את נכונותה להרחיב את מעגל העימות גם מעבר למזרח התיכון. ב-25 ביולי 2026 תקפו כוחות אוקראיניים כלי שיט איראני בים הכספי, שלטענת טהראן הוביל מטען אזרחי, וכתוצאה מכך נהרג איש צוות. אוקראינה טענה שכלי השיט שהותקף שימש להעברת רכיבים צבאיים מאיראן לרוסיה. בתגובה שקלה טהראן, לפי המדווח, לשגר טילים בליסטיים לעבר שלושה יעדים באוקראינה, ובהם ככל הנראה נמל בים השחור, כפעולת תגמול והפגנת כוח, אך משהבהירה קייב בשיחה בין שרי החוץ של שתי המדינות שהתקיפה היתה בלתי מכוונת ושאינה מעוניינת בהסלמה, החליטה טהראן להשהות את התגובה. מוחסן רצ'אא'י, ששימש אז יועצו של המנהיג מג'תבא ח'אמנהאי, חשף את הכוונה האיראנית וההיערכות לתקיפה בראיון לתקשורת האיראנית ב-3 באוגוסט. המרחק בין איראן לאוקראינה הוא כ-2,300 ק"מ, נתון הממחיש את טווח הפעולה שאליו ביקשה טהראן להרחיב את האיום הטילי שלה.

בשבועות האחרונים הציגו מוחסן רצ'אא'י וכן שר החוץ לשעבר וחבר המג'לס, מנוצ'הר מתכי, ולצדו מוחמד ג'ואד לאריג'אני (שהינו אחד משופריו הבולטים של המשטר) בראיונותיהם את ההיגיון שמאחורי האיום האיראני נגד אירופה: לדבריהם, אם מדינות אירופה יאפשרו לארה"ב להשתמש בבסיסים שבשטחן לתקיפות נגד איראן, הן עלולות להפוך בעצמן למטרה. האיום נועד, בין היתר, לגרום לממשלות אירופה להפעיל לחץ על וושינגטון ולמנוע חידוש של המלחמה. בכך מבקשת טהראן להרחיב את מחיר העימות מעבר למזרח התיכון ולערער את נכונותן של בעלות בריתה של ארה"ב לסייע לה.

השאיפה לטילים בין-יבשתיים: בין הצהרות ליכולת מוכחת

ההתבטאויות האיראניות בנוגע לפיתוח טילים בין יבשתיים מחדדים את השאפתנות האיראנית בתחום הטילאות. בראשית יוני דווח באיראן ש-85 צירי מג'לס פנו במכתב למנהיג מג'תבא בבקשה שיאשר לתעשיות הביטחוניות באיראן לפתח טילים בין-יבשתיים. לצד זאת, בנאום בכנס משטרי בנובמבר 2026 הביע אמיר חיאת-מוקדם, סגן יו"ר ועדת חוץ וביטחון במג'לס ובעבר סגן מפקד חיל האוויר במשמרות המהפכה, את שאיפתו שטהראן תייצר טילים בליסטיים בין-יבשתיים, ושיחות שקיים בנושא עם שר ההגנה הנכנס, מהרדאד אח'לאקי, שבעצמו נטל חלק בפרויקטים משמעותיים בתוכנית הטילים האיראנית ולכן הוכלל בסנקציות של ארה"ב, האו"ם ושל האיחוד האירופי.

חיאת-מוקדם תיאר בנאומו תוכנית מדורגת, שבשלב הראשון יפותחו טילים לטווח של 6,000 ק"מ, ובהמשך יורחב הטווח ל-10,000, 12,000 ואף 15,000 ק"מ. לפי ההגדרה המקובלת בתחום, טיל בליסטי בין-יבשתי (ICBM) הוא טיל שטווחו עולה על 5,500 ק"מ. לפיכך, התוכנית שתיאר חיאת-מוקדם, המתחילה בפיתוח טילים לטווח של 6,000 ק"מ, חוצה כבר בשלב הראשון את הסף המקובל להגדרת טיל בין-יבשתי. טווחים כאלה עלולים לאפשר פגיעה באירופה ובהמשך

גם בשטח ארה"ב.

בניגוד לדברי שר החוץ עראקצ'י, שאמר לאל-ג'זירה בראשית פברואר 2026 שאין בכוחה של איראן לתקוף בטילים את ארה"ב בשטחה ולכן היא תתקוף את בסיסיה באזור, טען ציר המג'לס, כאמראן ע'צ'נפרי, מהמחנה השמרני-רדיקלי, בראיון (3 בנובמבר) שאיראן כבר מחזיקה בטילים בין-יבשתיים המסוגלים להגיע לארה"ב, ושהיא תתקוף את ארה"ב בשטחה אם תתחדש המלחמה. עם זאת, נראה שדבריו מבטאים דווקא ניסיון להעצים את כושר ההרתעה של איראן, מתוך הבנה שכוחה הטילי הוא המרכיב המרכזי במנופי הלחץ של איראן כיום.

חשיבותה של השאיפה האיראנית לפתח טילים בין-יבשתיים מתחדדת לנוכח האפשרות שטילים אלה ישמשו בעתיד גם כפלטפורמות לנשיאת ראשי קרב גרעיניים, אם איראן תחליט לפתח נשק גרעיני. טילים בליסטיים בין-יבשתיים הם אחד מאמצעי השיגור המרכזיים של מעצמות גרעיניות, ולכן פיתוח יכולת כזו עשוי להעניק לתוכנית הגרעין האיראנית, אם תבשיל לכדי נשק, מימד אסטרטגי גלובלי. במובן זה, השאיפה לפתח טילים ארוכי טווח אינה רק ניסיון להרחיב את מעגל ההרתעה הקונבנציונלית, אלא גם בעלת משמעות פוטנציאלית בהקשר הגרעיני.

הערכת המודיעין האמריקאית שפורסמה במאי 2025 קבעה שאיראן עשויה לפתח טיל בין-יבשתי בעל יכולת צבאית עד 2035, אם תחליט לקדם תוכנית כזאת. הערכה זו חזרה גם בדו"ח השנתי של קהילת המודיעין האמריקאית ממרץ 2026. מנגד, הצהרת טראמפ בפברואר 2026, שלפיה איראן מפתחת טילים שיוכלו להגיע בקרוב לארה"ב, לא נתמכה, לפי דיווח "רויטרס", בהערכות המודיעין האמריקאיות. לפיכך, אף שהאיום אינו מבצעי כיום, האפשרות שאיראן תשיג יכולת טילית בין-יבשתית בעשור הבא נתפסת בארה"ב כתרחיש שיש להיערך אליו. על רקע המוטיבציה האיראנית הגוברת לשפר את כושר ההרתעה הטילי, אין לשלול שהיא תשקיע מאמצים מואצים בקיצור לוח הזמנים לפיתוח יכולת בין-יבשתית, ותשיג אותה לפני 2035.

בהקשר זה ראוי להזכיר שבנאומו ב-17 ביוני 2026, במסיבת עיתונאים בתום פסגת G7 בצרפת, טראמפ הכיר בזכותה של איראן להחזיק בטילים בליסטיים. בכך גילה רפיון מול אחד הנדבכים המרכזיים בעוצמתה הצבאית של איראן ובמנופי הלחץ שבידיה. ההכרה בזכותה להחזיק בטילים, מבלי להציב תנאים ברורים להגבלת הטווח והיכולות שלהם, עלולה להתפרש בטהראן כהשלמה אמריקאית עם המשך ההתעצמות בתחום.

פרשת השיגור האיראני לעבר הבסיס האמריקאי-בריטי דייגו גרסיה באי שבאוקיינוס ההודי, המרוחק כ-4,000 ק"מ בשטחה, במרץ 2026, מספקת אינדיקציה אפשרית להתקדמות בתחום הטווח. לפי דיווחים שאושרו על ידי שר ההגנה הבריטי, איראן שיגרה שני טילים לעבר הבסיס מאיראן. אחד הטילים כשל והשני יורט. האירוע ממחיש את האפשרות שטהראן מקדמת יכולות לטווחים החורגים משמעותית מאלה שיוחסו עד כה למערך הטילים המבצעי שלה. ואולם עדיין אין בו כדי להעיד על יכולת טילית בין-יבשתית, המוגדרת כאמור כיכולת לשגר טיל לטווח העולה על 5,500 ק"מ.

המשמעות האסטרטגית: הרחבת מעגל האיום

ההתפתחויות מצביעות על מאמץ איראני לעצב מחדש את משוואת ההרתעה בשלוש רמות: שיפור המוכנות והייצור הצבאי לקראת עימות אזורי; איום על בסיסים אמריקאיים באירופה כדי להפעיל לחץ מדיני על וושינגטון; והצהרת כוונות לפיתוח טילים ארוכי טווח, שעשויים בעתיד לאיים גם על אדמת ארה"ב. הפער בין השאיפה ליכולת המוכחת אינו מפחית מחשיבות ההתפתחויות, אך מחייב להימנע מהצגת האיום הבין-יבשתי כעובדה קיימת.

נכון להיום, כפי שקבע המרכז למחקרים אסטרטגיים ובינלאומיים (CSIS) היושב בארה"ב, איראן אינה מחזיקה בטיל שהוכח כמסוגל להגיע לשטח ארה"ב. עם זאת, הצהרות בכיריה, התוכנית המדורגת שתוארה במג'לס והסימנים האפשריים להתקדמות בטווח הטילים מלמדים שטהראן שוקדת על הרחבת יכולותיה הטיליות ומרחב האיום שלה. מבחינת ארה"ב ובעלות בריתה, האתגר אינו רק המערך הטילי הקיים, אלא גם האפשרות שהמשטר ימשיך לפתח יכולות שיחייבו בעתיד היערכות הגנתית רחבה בהרבה.

נראה שהסיכוי להשיג הסכם שיטיל מגבלות משמעותיות על תוכנית הטילים האיראנית הינו נמוך במיוחד. מבחינת טהראן, הטילים אינם רק אמצעי לחימה אלא מרכיב מרכזי בתפיסת הביטחון הלאומי, בהרתעה מפני תקיפה נוספת וביכולת להפעיל לחץ על יריביה. הגבלת תוכנית הטילים תחייב את איראן לוותר על אחד ממנופי הלחץ האסטרטגיים המרכזיים שנותרו בידיה, דווקא לאחר הפגיעה במערך השלוחים שלה ובתשתיותיה הצבאיות. מבחינת המשטר, הסכמה להגבלת הטווח, הכמות או יכולות הפגיעה של הטילים עלולה לצמצם את יכולתו להרתיע את ארה"ב וישראל ולחשוף אותו לפגיעות רבה יותר במקרה של עימות עתידי.

במבט קדימה, השאיפה האיראנית להרחיב את טווח הטילים ולבסס יכולת איום על יעדים מרוחקים משקפת תפיסת ביטחון המבקשת להרחיק את המערכה הבאה מגבולותיה של איראן ולהעלות את מחירה עבור ארה"ב ובעלות בריתה. מבחינת טהראן, היכולת לאיים על בסיסים אמריקאיים באירופה, ובהמשך גם על שטח ארה"ב, עשויה לשמש לא רק אמצעי הרתעה צבאי, אלא גם מנוף לחץ מדיני שירתיע את יריבותיה מחידוש התקיפות.

לפיכך, התמקדות אמריקאית בתוכנית הגרעין ובחופש השיט במצר הורמוז, תוך הותרת תוכנית הטילים ומערך השלוחים מחוץ למשא ומתן עלולה להותיר בידי טהראן את הכלים המרכזיים שבאמצעותם היא מבקשת לשמר את כוחה ולהכתיב את כללי העימות הבא. הלקח המרכזי מבחינת וושינגטון ובעלות בריתה הוא שהסדר שיתעלם מההתעצמות הטילית האיראנית לא יפתור את בעיית הביטחון האזורית, אלא עלול לדחות את החרפתה ולהרחיב בעתיד את מעגל המדינות שייחשפו לאיום.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.